

Must-toonekure tulevik on tume

Rein Nellis, Keskkonnaagentuur

Ülo Väli, Eesti Maaülikool

- **Must-toonekurg** on inimpelglik ja häirimise suhtes tundlik lind, kes pesitseb sügaval metsas ja eelistab toituda looduslikel ojadel.
- Must-toonekurg on **Eestis oma levila** loodepoolsel **piiril**. Siinsetel lindudel on pikem rändetee ja ilma poolest karmimad pesitsustingimused, kui lõuna pool elavatel liigikaaslastel.
- Must-toonekure **arvukus on** pikka aega **vähenenud** (joonis 1), viimase hinnangu järgi pesitseb **Eestis 50-70 paari** must-toonekurgi (Eltis *et al.* 2019).
- Pesade juurde paigaldatud rajakaamerate abil on selgunud, et Eestis asurkonnas on **palju üksikuid linde** (35% isenditest) ja tõenäoliselt on **puudus emaslindudest** (Konovalov *et al.* 2019).
- Emaslindude puudumise põhjused ei ole üheselt selged, kuid negatiivsete tegurite osas võib välja tuua sellised märksõnad nagu hukkumine elektriliinides, ebaseaduslik küttimine, ohtlike kemikaalide (nt DDT) kasutamine Aafrika keskosas paiknevatel talvitusaaladel ja kõrbestumine, mis mõjutab nii rände- kui talvitumisaegseid tingimusi.
- **Sigimisedukus** oli 2019. aastal **väga madal**, seitsmest munadega pesast lennuvõimestus kokku vaid viis poega. Eelneva kümne aasta jooksul on Eestis keskmiselt leitud 13 must-toonekure poegadega pesa, kust on igal aastal lendu läinud keskmiselt 29 poega (13-41 poega aastas; Keskkonnaagentuur 2019).

Rajakaamerad on suureks abiks lindude fenoloogia, pesitsusbioloogia ja arvukuse jälgimisel. Esimesed must-toonekured saavad Eestisse aprilli esimestel päevadel.

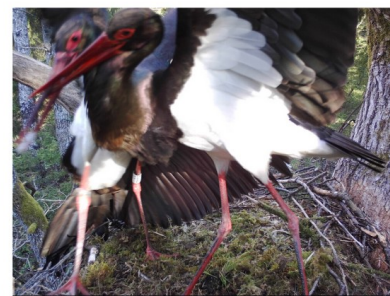
Külmad ja sajused ilmad võivad põhjustada nii munade kui poegade hukkumist.

Rõngastatud lindude kohta saab rajakaamerate abil koguda täpsemaid andmeid, rõngastamata lindude eristamine on oluliselt raskem.

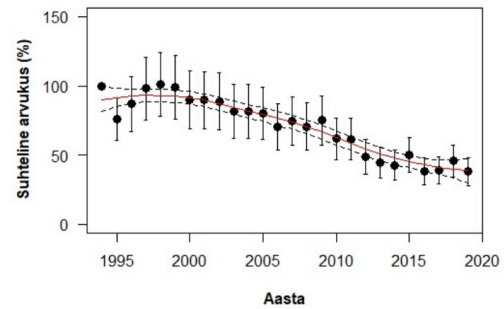
Must-toonekure pesa tunneb ära rohelise sambla järgi.

Üksikud linnud kasutavad ja külastavad pesitsusperioodi jooksul mitmeid erinevaid pesi. Kui mõnes pesas juba teine isaslind ees on, võib minna kakluseks.

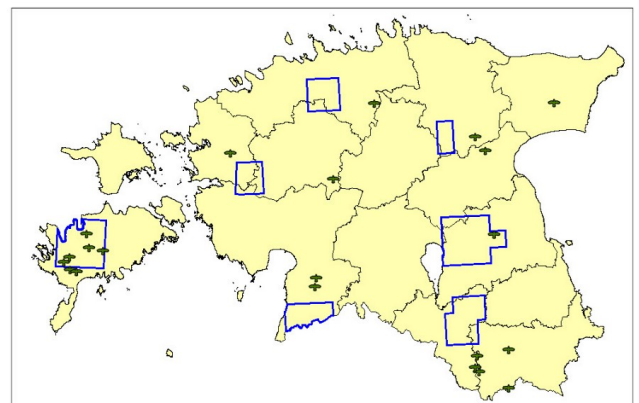

Must-toonekure pesi külastatakse pesitsusperioodi jooksul vaid ühel korral poegade rõngastamiseks. Rajakaamerad pannakse pesade juurde üles enne lindude saabumist ja võetakse maha peale nende lahkumist.

Joonis 1. Must-toonekurgede arvukus on viimase kahekümne aasta jooksul vähenenud kaks korda. Joonisel on esitatud arvukusindeksid (\pm standardviga) 1994. aasta suhtes ning trend (koos 95% usalduspiiridega).

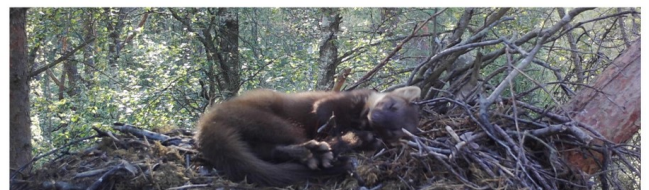
Aastatel 1998-2019 on must-toonekure arvukus vähenenud 4,8% aastas. Analüüsis on kasutatud kotkaste ja must-toonekure seirealade (joonis 2), röövlinnuseirealade ja teiste korduvalt inventeeritud alade vaatlusandmeid.

Joonis 2. Must-toonekure asustatud pesade ja seirealade paiknemine Eestis 2019. aastal (Keskkonnaagentuur 2019).

Merikotkad on must-toonekurgi vahel murdnud ja nende pesi üle võtnud, kuid nende mõju on muude probleemidega võrreldes siiski väike.

Metsnugised kasutavad tühjalt seisvaid pesi sageli puhkamiseks, must-toonekurele nad suuremat ohtu ei kujuta.

Kasutatud allikad

Eltis, J., Leito, A., Leivits, M., Luigujõe, L., Nellis, R., Ots, M., Tammekänd, I. & Väli, Ü. 2019. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo* 32 (1), 1–39. Keskkonnaagentuur 2019. Riikliku keskkonnaseire seiretöö „Kotkad ja must-toonekurg“ 2019. aasta andmed.
Konovalov, A., Nellis, R., Nellis, R., Nurmla, A., Sellis, U. & Väli, Ü. 2019. Solitude at periphery: lack of partners limits reproduction of the Black Stork (*Ciconia nigra*) at the margin of the distribution range. *Ornis Fennica* 96: 13–23.